

GAT

GAZDASÁG ÉS TÁRSADALOM

Lentner Csaba: A működőtőke-befektetések néhány sajátossága Magyarországon

Samu Mihály: A hatalom, az állam és a jog elemzéseinek tudományrendszer-tani problémái

Szabady Balázs: A magyarországi termékenység előrejelzése a kohorsztermékenység alakulása alapján

Vojcek Eszter–Kéri Sophia: Magyarság a határon túl

Rácz Zoltán: Oktatáspolitikai és nemzeti jövő

Almásy Sándor–Káli Tibor: Kárpátalja mezőgazdasága az ezredfordulón

2004/1

Társadalomtudományi folyóirat

A szerkesztőbizottság tagjai:

Dr. Andrásy Adél egyetemi docens,
Dr. Dézsy József egyetemi tanár (Bécs),
Dr. Fecske Mihály egyetemi tanár,
Dr. Gidai Erzsébet egyetemi tanár
(a szerkesztőbizottság elnöke),
Dr. Lentner Csaba egyetemi docens

Megjelenik félévente

GT

A szedést Bosnyákovits Józsefné készítette,
a tördelés Takács Eszter munkája.

A nyomtatás 2005 márciusában készült.

Szerkeszti: Kormányosné Arany Krisztina

Felelős kiadó: Dr. Gidai Erzsébet

Kiadja a „Prognózis 2000” Alapítvány

ISSN 0865 7823

Tartalom:

GAZDASÁG..... 7

Lentner Csaba:

A működőtőke-befektetések néhány sajátossága
Magyarországon 7

TÁRSADALOM ÉS POLITIKA 23

Samu Mihály:

A hatalom, az állam és a jog elemzéseinek
tudományrendszertani problémái 23

Szabady Balázs:

A magyarországi termékenység előrejelzése a
kohorsztermékenység alakulása alapján 43

Vojcek Eszter–Kéri Sophia:

Magyarság a határon túl 61

Rácz Zoltán:

Oktatáspolitikai és nemzeti jövő 87

NEMZETKÖZI KITEKINTÉS 91

Almásy Sándor–Káli Tibor:

Kárpátalja mezőgazdasága az ezredfordulón 91

Rácz Zoltán

Oktatáspolitikai és nemzeti jövő

Nem is olyan régen, a szocializmus építése időszakában az értelmiség egy megtűrt és nem kedvelt „réteg” volt. Az akkori kornak ez volt egyik súlyos következményekkel járó ideológiai-politikai hitvallása, gyakorlata, tévedése.

Ma már tudjuk, hogy a világot emberi tudás, a képességek, az akarat vitte és viszi előre. Ma már tudjuk, hogy a társadalom „élcsapata”, valódi vezető ereje az értelmiség. Mindaz, amit elért az emberiség, a tudáson, az egyre bővülő tudáson alapul. A világ jelenlegi fejlődési trendjei: a globalizáció térnyerése, az információs társadalom kialakulása és a tudás alapú társadalom körvonalazódása szintén az emberi tudáson alapul. E folyamatokban az ember szerepe folyamatosan változott, jelentősége megnőtt.

Ma más módon termelünk, kereskedünk, szolgáltatunk, mint korábban. A folyamatokat nem materiális elemek határozzák meg, hanem az ész, a kreativitás, az információ. Ezek játszanak döntő szerepet az új értékek előállításában. Ez paradigmaváltást jelent a gazdaság minden területén, az igazgatásban, a vezetésben egyaránt. Ugyanakkor értékrendváltás megy végbe a társadalomban, melyben alapértékké a tudás válik. Ez a jövő útja. Állandó változás, folyamatos fejlődés, növekvő s egyben elavuló tudás. Éppen ezért az egyén, az intézmény, az ország számára egyaránt a legfontosabb stratégiai cél kell hogy legyen tudásbázisának folyamatos növelése, fejlesztése.

Az emberi erőforrás (EE) fejlesztése ebben a gyorsan változó, fejlődő világban kulcskérdéssé válik, illetve vált. Már nem csak oktatásról, képzésről, képesség/készségfejlesztéséről szól a történet, hanem jóval többről. Alkalmassá, mégpedig folyamatosan alkalmassá kell tenni embert és a szervezetet a mindenkori kihívásoknak, követelményeknek és a gyors változásoknak való megfelelésre.

Az EE fejlesztése egyszerre érdeke és célja kell legyen egyénnek, cégnek, országnak. A tudásbázis ugyanis versenyelőny. Vélhetően el-

jön az az idő, amikor a nemzetközi vezető indexek nem az olajár, a búzaár stb. körül forognak, hanem az lesz a vezető értékmérő, hogy egy adott intézmény, régió vagy ország milyen, mekkora tudásbázissal rendelkezik. Erre fel kell készülni.

Ezért kiemelt feladat:

- egyén és szervezet felkészítése a folyamatos változásra;
- képessé tétele az önfejlődésre;
- képessé tétele más, idegen kultúrák befogadására, és sajátja átadására;
- képessé tétele szemléletmód és gondolkodásmód változására és személyisége fejlesztése.

Mindezek eléréséhez a jelenlegi oktatási-képzési rendszer nem megfelelő. A rendszer számos elemből áll. Célok, tartalom, módszertan, eszközök, jogszabályi és intézményi keretek, pénzügyi lehetőségek, támogatások stb. Mindezek négy területen kiemelt jelentőségűek:

- egyetemi, főiskolai alapképzés,
- munkahelyi képzés,
- felnőttképzés,
- vezetőképzés.

Ebben a minket körülvevő új világban új típusú oktatási-képzési-fejlesztési rendszer szükséges, melynek kulcsszava a folyamatos alkalmazkodás. Ember és szervezet számára egyaránt.

A tét Magyarországnak a világban és ezen belül Európában elfoglalt helye a jelenben és a jövőben, valamint polgárainak jóléte, életminősége, szakmai-egzisztenciális-anyagi perspektívája és biztonsága, céljai teljesülésének lehetősége, boldogulása.

Az EE-fejlesztés kérésköre társadalmivá vált. Megértése, igénynyé válása létkérdés, melyet a politika és a kormányzás tud sikeresen elősegíteni.

A politika felelőssége kettős: egyrészt, hogy összhangot teremtsen a világ fejlődési trendjei és eseményei, valamint a társadalmi, gazdasági célok, igények és érdekek között, másrészt felkészítse a társadalmat a gyökeres változásokra. A kormány lehetősége, joga és kötelessége, hogy kialakítsa a politika megvalósításának valamennyi szükséges feltételét. Az EE-fejlesztés kérdéskörében a kormányzati feladatok sokrétűek:

- orientáció- és gondolkodásmód-váltás elősegítése a kommunikáció teljes eszköztárával;
- pénzforrás biztosítása;
- támogatási rendszerek kialakítása, működtetése;
- képzési formák és képzési módszerek fejlesztésének elősegítése;
- intézményrendszer- és eszközrendszer-fejlesztés;
- az egyetemi, főiskolai alapképzés rendszerének és tartalmának fejlesztése;
- a felnőttképzés súlyának jelentős növelése;
- a munkahelyi képzések elősegítése, ösztönzése;
- a vezetőképzés megoldása a teljes közsférában;
- mindezek megvalósulását segítő haladó reformok és újító változások kezdeményezése és/vagy felkarolása.

Az a kormányzati szlogen, hogy „élethosszig tartó tanulás”, nos ez a való világ. Mindenki számára. Az EE-fejlesztés közös ügyé vált, illetve válik, melyben egyénnek, családnak, intézménynek, társadalomnak, politikának és kormánynak külön-külön megvan a maga szerepe, feladata, felelőssége.

A kormány szerepe kiemelkedő jelentőségű ebben a folyamatban. Éppen ezért érthetetlen a kormány oktatáspolitikája, mely az oktatási rendszert kényszerpályára helyezi, és egyben elősegíti a tudásvonást a társadalomból. Ez pedig tudás-képesség-felkészültségbeli hiányt eredményez előbb-utóbb össztársadalmilag. Mindezt akkor, amikor Magyarországnak már csak egyetlen igazán jelentős nemzeti kincse van: az emberekben meglévő tudás, képességek, szorgalom. És mindezt akkor, amikor a világ jelenlegi fejlődési trendjeiben ezeké a főszerep! Tehát nem leszünk konkurencia ott és akkor, amikor és ahol lehetnének. Akkor pedig Európa perifériáján maradunk.

Jelenleg nagy bajok vannak a hazai EE-fejlesztés területén. A munkahelyi képzések rendszere kezdetleges. A felnőttképzésről – annak jelentőségéről – csak most kezdünk beszélni. Vezetőképzés nincs. Az egyetemi, főiskolai alapképzés pedig most kerül szétverésre. A felsőoktatási intézmények hosszú évek óta és növekvő mértékben pénzügyi/költségvetési hiánnyal küzdenek. Ez azt eredményezi, hogy nemcsak az egyébként a kor színvonalának megfelelő beruházások, fej-

lesztések maradnak el folyamatosan, hanem a működés is veszélyben forog. Az oktatók és a hallgatók infrastrukturális ellátottsága siralmas. Százezrek bocsátanak el oktatókat, miközben a hallgatói létszám folyamatosan emelkedik. Az oktatóktól elvárják, hogy pénz keressenek, vagyis vállalkozzanak, azaz koslassanak valami fizető munka után. Aztán pedig pályázzanak. Készítsék az egyik pályázatot a másik után, hátha a huszadikon majd lehet nyerni egy kis pénzt. Már ez a tény is megdöbbentő, ám ami ennek az eredménye, az az igazán szörnyű. Az oktatók erre az időt, mert egy nap csak 24 óra, az oktatásra való felkészülés idejéből, saját fejlesztésük idejéből, a kutatás idejéből, szabadidejükből vonják el! Tehát amiért vannak, hogy oktassanak, neveljenek, felkészítsenek, kutassanak, ez háttérbe szorul, mert pénzt kell keresni! Ennek aztán az az eredménye, hogy egyre fáradtabbak, fásultabbak, kedvetlenebbek lesznek, ami végső soron az oktatás színvonalának rohamos csökkenéséhez vezet. Annak az oktatásnak, amely méltán volt világhírű sok-sok éven át. A végső dőfést a bolognai egyezmény adja meg. Az az oktatási rendszer, ami évszázadon keresztül biztosította a legmagasabb színvonalú képzést, és adott kiválóságokat a Hazának és a Világnak, az most az EU-nak való megfelelés, az átjárhatóság és egyéb nagyszerű szövegek oltárán elvérzik. Néhány év, és a magyar felsőoktatás alásüllyed, színvonalalanná, értéktelenné válik.

Oktatáspolitikai és nemzeti jövő, e kettő nagyon szoros kapcsolatban áll. Ezért stratégiai kérdés az oktatásügy, és ezért lenne szükség a jelenlegi tendenciák gyökeres megváltoztatására.

Nagy és egyre növekvő az elmaradásunk az EE-fejlesztés területén. Ám egy más oktatáspolitikával, más szemléletmóddal, közös erővel ha sikerül fordulatot elérni, akkor megteremtődhet a felzárkózás lehetősége a fejlett világhoz. Ez szolgálná a köz javát! Valóra válnának Petőfi sorai:

„A magyar név megint szép lesz, méltó régi nagy híréhez”